

Auður Jónsdóttir (Island)

Narozena 1973 v Reykjavíku. Spisovatelka a novinářka, jeden z nejsilnějších ženských hlasů současné islandské literatury. Psaní má v krvi, jejím dědečkem byl nobelista Halldór Laxness. S románem *Fólkið í kjallaranum* (2004, Lidé ve sklepe) získala Islandskou literární cenu, za autobiograficky laděnou knihu *Ósjálfrátt* (2012, Bezděčně) zase Islandskou cenu za literaturu psanou ženami. Skrze příběhy Eyji, aspirující spisovatelky, její matky, alkoholičky a babičky, manželky nobelisty, pojednává islandskou společnost dvacátého věku. Za obě knihy byla též nominována na prestižní Cenu Severské rady za literaturu. Ve svých knihách spojuje fikci a skutečnost, s humorem vypráví o soucitu a lidské nedokonalosti. „Psaní mi propůjčuje aspoň nějakou kontrolu nad životem, protože ve všem tom chaosu nalézám příběhy,“ říká.

úryvek z knihy *Všichni ptáci letí za světlem* přeložila Martina Kašparová

Láska je šachová partie

Ich bin ein Fremdling überall.

Wo bist du, mein geliebtes Land?

Německy jsem neuměla, na rozdíl od Hálfdána. Dal si tu práci, že ta slova napsal na kus papíru a ten pak lepicí hmotou připevnil na zeď, takže visela na čtverečkované strážce nad postelí. Nevěřil v nic kromě estetiky. Přeludy a, jak to sám formuloval, krásu v narušenosti. Chorou krásu.

Krásu je skutečná, říkával, spočívá v nedokonalosti. Bez ní není nic, ani příběhy, ani pohyb. Nic nečekaného. Nedokonalost je skvělá, to si pamatuj, až zapomeneš na mě.

Nedokonalost jsem nejspíš milovala, jinak by mě to netáhlo k Hálfdánovi.

Islandština postrádá hloubku, pronesl jednou přiopilý při Schubertovi. Chybí nám pořádný slovo pro „Wanderer“.

Co „ráfari“, tulák? navrhla jsem, nejistá, jestli jsem to slovo pochopila správně, ale připadlo mi, že ano.

Ne, „ráfari“ nikdy nedosáhne lesku *Der Wanderer*, řekl. Toulat se, „ať ráfa“, představuje v paměti jazyka cosi negativního, svědectví toho, jak společnost shlíží spatra na ty, kteří se rozhodnou postavit mimo ni. Poutník, „vandrari“, by byl lepší.

Wanderer. Ráfari. Něco v těch slovech vyvolalo odezvu v mém nitru, třebaže to Hálfdán neměl v úmyslu; jenom si tak mumlal sám k sobě a zároveň ke mně.

Vymezoval se proti maloměšťačtví. Vysoce vzdělaný kluk z ulice, který klikatými cestičkami pronikl do měšťáckého prostředí univerzity a médií, ale vzpíral se všemu, co se sluší a patří, a často popíjel s flákači a ožraly, když zrovna nevysedával ve svém koutku v hospodě Ölstofan nebo jiných, nesrovnatelně podřadnějších putykách. Nejraději trávil čas v podnicích jako Císař, Vegas nebo Monako, kde si užíval nedokonalosti, lidí stojících mimo rámec společnosti. Ale když se chtěl vyspat s nějakou krasavicí, vydal se do lepších zařízení. Většinou měl celkem

dobré vyhlídky, vysoký a štíhlý se světle rezavou čupřinou vlasů trčící do všech stran, oblečený zpravidla elegantně a vkusně, pokud tedy nemířil na ona podřadnější místa – to si vzal ležerní košili a přes ni starou bundu.

Oči světlé, a přesto temné, sídlo přitažlivosti. V určitých kruzích a coby externí učitel literární vědy a filozofie platil za legendu, natočil několik dokumentárních filmů a napsal celkem dost knih, odborných publikací poetického rázu o subkultuře a umělcích mimo střední proud; na rozdíl od řady jiných mu však přirozenost velela myšlenky, které ho tak uchvátily, zažít.

Když byl Schubert stejně starý jako já, byl mrtvý, smál se nejednou, prý si matně vzpomíná, že na podobnou větu narazil v monodramatu Kontrabas od Patricka Süskinda. Asi nestojí za to se tím moc zabývat, dodával obvykle. Cítila jsem, že jistota, že nikdy nedokáže nic významného, z něj vysávala veškerou sílu dělat něco jiného než žít svou vizi. Ta spočívala ve vzdoru a bizarní estetice, jako by byl nějaká románová postava.

Kráska tkví ve způsobu projevu, říkával nad zteplalým pivem a přitom si zajel rukou do kalhot, aby se poškrábal v rozkroku, a já jsem se nad jeho slovy zamýšlela, stejně závislá na jeho úvahách jako na blízkosti, která byla občas tak opravdová.

Realita se dokáže vměstnat do našeho vnímání jedině tehdy, když se jí my sami nepřipleteme do cesty, vypadlo z něj občas při pátém pivu. Pokud jsem mu tu větu následujícího rána zopakovala, smál se mojí afektovaností. Otrávený vlastním blábolením, bylo mu proti srsti, že vypustil z úst něco zásadního, za nominální hodnotu považoval pouze vnímání přítomného okamžiku. Když si užíval umění, které ho uchvacovalo, ženu, krajinu, stimulující rozhovor.

Vyprávěl mi, jak se Virginia Woolfová snažila psaním přivést k životu svého bratra, stejně jako mě poučoval o spoustě jiných věcí, nahodile. O něčem, co se mu vyrojilo v hlavě při poslechu rádia, ale zrovna to o Virginii mi utkvělo v paměti.

Když Virginiin bratr zemřel, udržovala ho při životě v dopisech, vysvětloval mi Hálfmán, když jsme seděli nad hrncem špaget s krevetami koupajícími se v česnekové omáčce a se španělským červeným u něj doma v kamrlíku v ulici Hverfisgata. V rádiu zrovna mluvili o Virginiině románu *Orlando*.

Ale Orlando byla žena – lord Palmerston to dokázal. A když píšeme biografii ženy, musíme, a o tom není sporu, snížit naše nároky na velké činy a zaměřit se místo toho na lásku. Jak pravil básník, veškerá existence ženy je obsažena v lásce.

Jeho pozornost se zaměřila na autora těch slov v malém rádiu spíš než na mě, která se zkráslila, aby se bezchybná dostavila na smluvenou večeři, stejnou jako už tolikrát předtím. Ale nikdy ne dost bezchybná; neustále umenšovaná touhou po lásce.

Tehdy se Virginia jmenovala Stephenová, ještě ne Woolfová, čtyřicetiletá holka, která psala dopis kamarádce Violet Dickinsonové, pokračoval. Mám za to, že Virginiině bratrovi bylo 26, když po jejich společné cestě po Turecku a Řecku umřel na *typhoid*.

Co je to *typhoid*? zeptala jsem se.

Břišní tyfus, odpověděl a pokračoval: O jeho smrti se ale v dopisech ani slovem nezmínila. Violet se na té cestě taky nakazila. Virginia ji nejspíš nechtěla strašit, a tak napsala: *Tobbymu se daří tak dobře, jak jen to je možné. Neděláme si o něj starosti.* V devatenácti dopisech pak dál spřádala podivný příběh o Thobyho zotavení. Pět dní po jeho smrti napsala: *Thobymu se vede úžasně.*

Nakřáple se rozesmál a zabodl vidličku do krevety; když se na mě podíval, oči mu potemněly a žvýkal tak smyslně, zahloubaný do vlastního vyprávění, až mu z koutku úst začal vytékat pramínek oleje. Potom vyskočil od stolu a vydal se do knihovničky, pokrývající všechny stěny jeho kamrlíku jako popínavá rostlina, pro jednu z pomuchlaných knih v měkké vazbě, nahmatal v ní oslí ucho, knížku otevřel a nahlas přečetl: *Daří se mu vážně dobře a bavíme se o tom, že vstane, o odjezdu pryč a o budoucnosti.*

Věnoval mi pohled, celkem zasmušilý, a řekl: V těch slovech je skutečnost, fikce pravdivější než my sami, protože v ní je touha. Ve zvuku těch slov, zatímco jsou psána, je absolutno. Jakmile se ale vysází na papír, vybledne.

Jsi namol, namítla jsem a uvědomila si, že už jsme vypili dvě lahve červeného.

Budu tě lízat něžně, zasmál se tak šimravě hluboce, až jsem ucítila, jak mě zaplavuje vzrušení, jenže ta slova nebyla určená mně, ale ženě před sto lety, *Violet*. Posadil se a řekl, že tuhle řádku jí poslala Virginia. Možná její touha propukla pouze slovně, nevím, přemýšlel nahlas, dolil si do skleničky zbytek vína, napil se a našel v sobě sílu k tvrzení: V dopisech ale bývá něco vyššího než my, vědomí necenzurované, hledající, ztracené. Něco opravdovějšího než my sami.

Takže bychom si měli dopisovat? zeptala jsem se zmateně, ovšem zaujatě.

Na to jsme příliš tělesné bytosti, zasmál se a vypadal ještě sklíčeněji než předtím. A ty bys měla malovat, ne psát. Slova jsou pro spisovatele.

Třeba jsem spisovatelka, zavtipkovala jsem rozpačitě.

Uchechl se: Pojd' ke mně, mám chuť tě ošukat.

Zmocnila se mě nesrozumitelnost. Absence narativu v naší komunikaci, nikdy nekončící rozpory, nejrůznější významy tabu. Vzpomínky útržkovité, postrádající spojitost. Okamžik, nikdy žádné svědectví o ničem. Tápání v zrcadlovém bludišti, pokřivené vnímání. Všechno, co jsem si myslela, že prožívám.

Bylo to, a přece ne.

Přesycená hostinami v manželství jsem našla klid při posezení s Hálfdánem u dřevěného stolu při svíčkách nad skromným pokrmem z těstovin, anebo při popíjení ranní kávy, zatímco mě zvuky z rádia provázely do nového dne a Hálfdán ležel se svým polským hrnkem s kávou ve vaně s horkou vodou v maličkaté koupelně. Vlastnil všelijaké předměty z nejrůznějších míst, věci, které sebral všude možně, když coby mladší pobýval v Německu a nenechal si ujít jedinou příležitost k cestování. Jeho byt byl tak malý, že mi připadal evropský, jako podkrovní byt nějakého umělce. Pouze obývací pokoj a postel a pak všechny ty knížky, fotografie a obrazy, převážně abstraktní. Některé z nich vyrovnal vedle knihovničky, protože na stěny už se nevešly.

Tyhle chvíle, při zpětném pohledu, představovaly v mém životě absolutní štěstí, to jsem se

ho ještě přímo účastnila. Štěstí takové, jak jsem si ho představovala. Tehdy byl Hálfmán neuvěřitelně upřímný, důvěrný, milý, zajímalo ho, jak se cítím, aniž by to dělal z povinnosti jako Steingrímur nebo babička, všímal si nejmenších detailů. Björt, ty chceš vážně čekat donekonečna, než coby freelancer sekneš s vytvářením grafiky pro ten plátek? Krátce se zasmál, v sukni smotané z ručníku sebou praštil vedle mě, přivinul si mě k sobě a řekl: Sama pro sebe jsi moc talentovaná, Björt. Připomínáš mi herce, co byl až moc dobrý herec na to, aby zvládl žít.

Nikdo se o mě nikdy nestaral tak jako on, a proto mi pomyšlení na jiné ženy připadalo nesnesitelné.

Kolik jsi měl přítelkyň? zeptala jsem se ho poměrně brzo při tlachání v posteli.

To záleží na tom, jak definuješ vztah, zamumlal Hálfmán a usnul. Následujícího rána prohlásil: Nechci tě ztratit, a proto už s tebou nemůžu spát. Na to tě mám moc rád.

Neztratíš mě, jsi můj kamarád, a já s nikým ve vztahu stejně být nedokážu, zašeptala jsem a cítila, jak mě ta slova drásají uvnitř.

Doma jsem si žiletkou otevřela staré jizvy na předloktí, které vznikly, když jsem byla na střední, a byly ještě pořád vidět. Když jsem do nich řízla, vyřinula se z nich krev, rudá a lepkavá proudila téměř nekontrolovatelně, když jsem řízla hlouběji a otevřela ránu; Hálfmán samozřejmě nemohl milovat tuhle haldu krve, pachu, studu. Když jsme se potkali příště, byli jsme oba opilí a okamžitě jsme se spolu vyspali.

Další noc jsem se na baru dozvěděla, že se těsně předtím, než jsem dorazila, vyplížil ven s dýdžekou. Nedokázala jsem se zlobit, už jsem se smířila s tím, že miluju cosi nemožného. On sám mi řekl, že se cítí nejlíp s vícero želízky v ohni. Dospělý muž s vědomou potřebou shazovat význam všeho kromě umění na periferii.

Tak uběhlo šest let.

Naše interakce, drobký.

Dávno zapomenutý sled událostí, v paměti zní pouze věty, které řezaly úplně jako žiletka. Nejbolestivější okamžiky ty nejsladší. Co bylo co?

Nejdřív jsem si myslela, že žádný vztah nechci. Už jen při tom pomyšlení mi běhal mráz po zádech. Ale tak moc mě zaměstnávalo to, s kým dalším se asi tak vyspal, že jsem se emočně ve vztahu ocitla. Na matraci jsem třeba našla pubické chloupky tmavší než moje nebo jsem ho přistihla, jak se pochechtává zprávám od některé z jeho žen, opilá jsem mu dokonce často pomáhala vymýšlet odpovědi. Slýchala jsem šuškaní ostatních žen, viděla ho koutkem oka s jinými. Bila jsem ho. Škrábala jsem ho do krve, tahala ho za vlasy, kopala do něj. Nechával si všechny ty rány líbit, mlčky. Ublížoval si, šklebil se, na několik týdnů mě vytěsnil ze života a já se mezitím užírala lítostí. Nebyla jsem si jistá, jestli se mnou ještě někdy promluví. Zmizel?

Uměl odpouštět.

Opojení z usmíření silnější než droga.

Jestli dokázal na to špatné zapomenout on, nemohla jsem zůstat pozadu.